ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ МӘГАРИФ һӘМ ФӘН МИНИСТРЛЫГЫ

«ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ МӘГАРИФНЕ ҮСТЕРҮ ИНСТИТУТЫ»
ӨСТӘМӘ ПРОФЕССИОНАЛЬ БЕЛЕМ БИРҮ ДӘҮЛӘТ
АВТОНОМ МӘГАРИФ УЧРЕЖДЕНИЕСЫ

ТАТАР ӘДӘБИЯТЫ

Дидактик материаллар

5 нче сыйныф
(туган (татар) телендә сөйләшүче укучылар өчен)

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ МӘГАРИФ һӘМ ФӘН МИНИСТРЛЫГЫ

ӨСТӘМӘ ПРОФЕССИОНАЛЬ БЕЛЕМ БИРҮ
ДӘҮЛӘТ АВТОНОМ МӘГАРИФ УЧРЕЖДЕНИЕСЕ
«ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ МӘГАРИФНЕ ҮСТЕРҮ ИНСТИТУТЫ»

ТАТАР ӘДӘБИЯТЫ

Дидактик материаллар

5 нче сыйныф
(туган (татар) телендә сөйләшүче укучылар өчен)

Казан
2024

“2023–2030 нчы елларда Татарстан Республикасында ТР дәүләт телләрен һәм башка телләрне саклау, өйрәнү һәм үстерү” дәүләт программасы кысаларында басыла

Төзүчеләр: Шәмсетдинова Р.Р., Татарстан Республикасы Мәгарифне үстерү институтының татар теле һәм әдәбияты кафедрасы мөдире, доцент, филология фәннәре кандидаты; Гыйләҗева Л.Г., татар теле һәм әдәбияты кафедрасы доценты, филология фәннәре кандидаты; Фәттахова Р.Ф., татар теле һәм әдәбияты кафедрасы доценты, филология фәннәре кандидаты; Хадиева Г.В., татар теле һәм әдәбияты кафедрасы өлкән укытучысы, Bahапова Ә.Р., татар теле һәм әдәбияты кафедрасы өлкән укытучысы.

Дидактик материалларны дәрестә һәм дәрестән тыш эшчәнлектә эш дәфтәре, эш бите буларак та кулланып була. Дидактик материаллар әдәбият дәресләрендә язучының тормыш юлын һәм иҗатын кабатлау, ныгыту һәм йомгаклау максатыннан кулланып була. Шулай ук, дидактик материаллар текст белән эшләүгә юнәлтелгән уку грамоталылыгын үстерү максатыннан да кулланыла ала.

Дидактик материаллар төп гомуми белем бирү оешмаларында туган (татар) сөйләшүче 5 сыйныф укучыларына төзелгән дәреслек буенча Федераль эш программасына нигезләнеп төзелде.

Минем исемем _____

Туган урыным_____

Яшәгән елларым_____

Минем профессиям_____

Минем яраткан шөгыльләрем_____

Минем биографиядән фактлар_____

_____

“Шүрәле” әкияте нинди төр әкияткә карый?

_____

“Шүрәле” әкиятен тагын бер кат укы. Нинди төсләр күрәсең, нинди тавышлар ишетәсең, нинди исләр сизәсең? Таблицаны тутыр.

Төсләр	**Тавышлар**	**Исләр**

“Шүрәле” әкиятенең төп фикере _____

_____

_____

Шүрәле образына синквейн төзе.

Кем? (1 сүз)_____

Нинди? (2 сүз)_____

Нишли? (3 сүз) _____

Герой турында нәрсә уйлыйсың? (4 сүз)_____

Беренче юлга синоним (1 сүз) _____

Беренче татар балеты “Шүрәле”нең авторы

_____

“Шүрәле” поэмасы буенча график хезмәтләр авторы

_____

“Шүрәле” әсәре буенча сүзләрне аңлат һәм глоссарийны дәвам ит.

1. хәтфә —_____
2. инеш — _____
3. хозур — _____
4. җиһан — _____
5. килешсез —_____
6. _____
7. _____

Минем исемем _____

Туган урыным_____

Яшәгән елларым_____

Минем профессиям_____

Минем яраткан шөгыльләрем_____

Минем биографиядән фактлар_____

_____

Танылган әсәрләрем_____

“Кояштагы тап” әсәре кайсы төргә карый? _____

“Кояштагы тап” әсәрендә таныш булмаган сүзләрне язып ал, аңлатмалы сүзлектән файдаланып, сүзләрнең мәгънәсен аңлат.

1. _____
2. _____
3. _____

“Кояштагы тап” әкиятен укыгач, сездә нинди хисләр барлыкка килде? *Белешмә өчен сүзләр:*

Җиңелчә генә моңсулану	*Эшләнгән эшкә үкенү хисе*
Чын күңелдә борчылу	*Уйланып калу*
Әниләргә карата ихтирам хисе	*Гаҗәпләнү*

“Зәңгәр күлдә ай коена” әсәренең жанрын билгелә.

_____

Хикәяләү кем исеменнән алып барыла? _____

“Зәңгәр күлдә ай коена” әсәренең композициясе:

Төенләнеш —_____

Вакыйгалар үстерелеше — _____

Кульминация — _____

Чишелеш —_____

Бер герой турында синквейн яз.

Кем? (1 сүз)_____

Нинди? (2 сүз)_____

Нишли? (3 сүз) _____

Герой турында нәрсә уйлыйсың? (4 сүз)_____

Беренче юлга синоним (1 сүз) _____

“Зәңгәр күлдә ай коена” әсәренә бәяләмә яз.

Бу әсәрне укып мин _____.

Анда сүз _____ турында бара.

Авторның төп фикере — _____

Миңа әсәр ошады/ошамады, чөнки_____

_____

_____

Бу әсәр турында түбәндәге фикер барлыкка килде:

_____

_____

_____

Бу әсәрне укырга тәкъдим итәм, чөнки_____

_____

_____

Минем исемем _____

Туган урыным_____

Яшәгән елларым_____

Минем профессиям_____

Минем яраткан шөгыльләрем_____

Минем биографиядән фактлар_____

_____

Танылган әсәрләрем_____

“Урман кызы Таңсылу” тылсымлы хикәясендә образларны санап чык.

_____

Танка — рифмасыз биш юлдан торган шигъри форма. Булат яки Таңсылу образына танка язып кара.

Герой исеме _____

3 сыйфат _____ _____ _____

3 фигыль _____ _____ _____

_____ *кебек*

Ә мин _____

Фразеологизмнарның мәгънәсен аңлат.

Күңел бизү _____

Колакка элү _____

Җәһәннәм астында _____

Йөзе яктыру _____

*Керфек какмау*_____

*Хәлдән таю*_____

“Урман кызы Таңсылу” хикәясенең планын төзе.

_____

_____

_____

_____

_____

“Җыр яраткан, урман-кырларны яраткан, кошларны кызганган кеше ничек инде начар булсын?!” җөмләсен аңлат.

_____

_____

_____

“Урман кызы Таңсылу” хикәясенә туры килә торган мәкальләрне сайлап ал.

1) Урманга кергәнче чыгар юлыңны кара.

2) Урман — колак, кыр — күз.

3) Каен агач тал булмас, каен суы бал булмас.

4) Агачны үстерергә илле ел, кисәргә биш минут кирәк.

5) Ялгыз агач урман булмас.

6) Җил исми яфрак селкенми.

Минем исемем _____

Туган урыным_____

Яшәгән елларым_____

Минем профессиям_____

Минем яраткан шөгыльләрем_____

Минем биографиядән фактлар_____

_____

Танылган әсәрләрем_____

_____

“Пар ат” шигырендәге юлларда төшеп калган сүзләрне яз.

“И Казан! _____ *Казан!* _____ *Казан!* _____ *Казан!”*

Шигырьдә ничә строфа? _____

Һәр строфа ничә юлдан тора? _____

“Пар ат”шигырендә автор нинди хисләрне сурәтли? Хисләрне белдерә торган сыйфатларны сайлап ал.

Тыныч	Курку
Шатлыклы	Шаян
Борчулы	Тантаналы
Моңсу	Күтәренке

Минем исемем _____

Туган урыным_____

Яшәгән елларым_____

Минем профессиям_____

Минем яраткан шөгыльләрем_____

Минем биографиядән фактлар_____

_____

_____

Танылган әсәрләрем_____

“Кызыл ромашка” шигырендә эпитетлар:

_____

“Кызыл ромашка” шигырендә чагыштыру:

_____

“Кызыл ромашка” шигырендә сынландыру:

_____

“Кызыл ромашка” шигырендә образларны санап чык һәм аларга нинди мәгънә салынганын аңлат.

_____

_____

_____

“Хөкем алдыннан” картинасының авторы

_____

“Имән” шигыренең төп фикерен чагылдырган юлларны табып яз.

_____

_____

“Имән” шигырендә имәннең җыры нәрсә турында? Санап үт.

_____

_____

_____

Имән агачы турында мәкальләрне укыгыз. Кайсы мәкаль шигырьгә күбрәк туры килә?

1) Имән агачының иелгәне — сынганы.

2) Имән чикләвеге алмагач төбенә тәгәрәми.

3) Каен тузына масаер, имән үзенә масаер.

Эпитетлар килеп чыгарлык итеп, сүзләрне үзара тоташтыр.

имән	ерак
юрган	яшел
кич	карт
юлдаш	моңлы
буран	кышкы
җырчы	айлы

Шигырьдә имән агачының файдасы турында яз.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

Минем исемем _____

Туган урыным_____

Яшәгән елларым_____

Минем профессиям_____

Минем яраткан шөгыльләрем_____

Минем биографиядән фактлар_____

_____

Танылган әсәрләрем_____

_____

“Әни, мин көчек күрдем” шигырендә малай нинди хисләр кичерә?

_____

“Әни, мин көчек күрдем” шигырендә көчек ничек елый?

... Ул _____ елый иде,

Ул _____ елый иде,

Ул _____ елый иде...

“Әни, мин көчек күрдем” шигырендә көчек белән бәйле фигыльләрне язып ал.

_____

_____

_____

Шигырьдәге көчекнең рәсемен яса.

“Олы булсам” шигырендә бала нәрсә турында хыяллана? Дөрес җавапларны түгәрәк эченә ал.

эт	фотоаппарат	музей
машина	телефон	велосипед
песи	балык	колонка
вертолёт	кино	шахмат
бинокль	диңгез	уенчык

“Олы булсам” шигыренең темасын билгелә. Җөмләне дәвам ит.

“Олы булсам” шигыренең темасы — _____.

Роберт Миңнуллин _____ сурәтли.

“Олы булсам” шигыре нинди хисләр уята? _____

_____

Син олы кеше булсаң, нишләр идең? Җөмләне дәвам ит.

Мин олы кеше булсам, _____

_____

_____

Шигырьләр	
“Әни, мин көчек күрдем”	**“Олы булсам”**
Шигырьдәге сүзләргә синонимнар яз	Шигырьдәге сүзләргә антонимнар яз
туңган — _____ кызгандым —_____ тышта — _____	олы — _____ көн — _____ көлү — _____

Минем исемем _____

Туган урыным_____

Яшәгән елларым_____

Минем профессиям_____

Минем яраткан шөгыльләрем_____

Минем биографиядән фактлар_____

_____

Танылган әсәрләрем_____

“Һәркем әйтә дөресен” шигырендә геройларны алар әйткән сүзләр белән тоташтыр.

Сәлим	“Кояш чыкты!”
Хәлим	“Куренми...”
Мөсәлим	“Чыгып килә”
Мөсәлим	“Баеп бара”
Сәлим	“Баемаган”
Хәлим	“Кояш баеган”

“Һәркем әйтә дөресен” шигырендә малайлар күпме балык тоткан? _____

“Һәркем әйтә дөресен, күренгән кадәрлесен” дигән фикерне аңлат.

_____

_____

_____

«Тагын бер “рәхмәт”» шигырендә Сәлим ничә рәхмәт җыйган?

_____

«Тагын бер “рәхмәт”» шигырендә Сәлим нинди малай? Сыйфатларның астына сыз.

Мәрхәтле	Эчкерсез
Ярдәмчел	Игътибарлы
Мактанчык	Дорфа
Батыр	Вакчыл
Киң күңелле	Акыллы
Явыз	Сабыр

Ш.Галиев шигырьләре буенча бирелгән җөмләләр дөреслеккә туры киләме юкмы?

Әйе +		**Юк –**
	Малайлар балык тотмаганнар.	
	Мәчегә бер балык биргәннәр.	
	Малайлар көне буе балыкта булганнар.	
	Малайлар төш вакытында балыкка киткәннәр.	
	Һәркем дөресен сөйли.	
	Сәлим 2 әбине урам аша чыгарган.	
	Сәлим — бик ярдәмчел малай.	
	Сәлим күршесенең хәлен белә.	
	Рәхмәтне санап барырга кирәк.	

Җөмләне дәвам ит.

Лирик әсәр ул _____

_____

Юмор ул _____

Тема ул _____

Минем исемем _____

Туган урыным_____

Яшәгән елларым_____

Минем профессиям_____

Минем яраткан шөгыльләрем_____

Минем биографиядән фактлар_____

Танылган әсәрләрем_____

_____

“Гафият турында әкият” әсәренең жанры _____

Геройларны билгелә.

Герой	**Әйткән сүзе**
	Минем нәселем беркайчан да кешеләргә явызлык эшләмәде.
	Урманда мондый әшәкелекнең күптәннән булганы юк иде.
	Әкият кешеләрне хыяллана белергә өйрәткән.
	Кешеләр, әкият сөйләгәндә, синең исемне дә кушып сөйләрләр.
	Дөньяда рәхәләнеп яшәргә кирәк.
	Әкиятне юләрләр уйлап чыгарган.

“Гафият турында әкият” әсәренең төп фикере

_____

_____

Геройлар һәм аларга хас сыйфатларны тоташтыр.

Гафият	Батыр
Юха елан	Усал
Былтыр	Мәрхәмәтле
Үги кыз	Зирәк
Дию	Ярдәмчел
Әкиятче	Алдакчы
Шүрәле	Кире

Син тагын нинди әкият геройларын беләсең? Язып куй.

_____

_____

_____

“Гафият турында әкият” әсәре буенча сораулар төзе.

1. Кем _____?
2. Нәрсә _____?
3. Кайчан_____?
4. Кайда_____?

Җөмләләрне дәвам ит.

Драма ул _____

Драма әсәренең үзәгендә _____ ята.

Драматург ул _____

Гафият образы буенча пирамида төзе.

1. Геройның исеме_____
2. Геройны сыйфатлаучы 2 сүз _____

(*тышкы кыяфәте, яше, характеры, сыйфатлары*)

3. Урынны тасвирлаучы 3 сүз _____

(*ил, җирлек, җәмгыять урыннары*)

4. Проблеманы тасвирлый торган 4 сүз _____

_____

5. Беренче вакыйганы тасвирлый торган 5 сүз. _____

_____